

Čebelarjeva opravila v marcu

Tomislav Strgulc (tomo.strgulc@gmail.com)

Stanje v panju

Marec je še vedno zimski mesec, a v okolici mojega čebelnjaka že poganjajo prve cvetlice. Tudi črna jelša in vrbe, ki so se prebudile že februarja, še vedno ponujajo čebelam obilico cvetnega prahu. V marcu se občasno segreje na več kot 12 °C in čebele bodo lahko poletele, se iztrebile in nabrale cvetni prah, vodo in nekaj medicīne. Čeprav so razmere za razvoj čebelje družine vedno boljše, je mesec marec kritičen za preživetje in razvoj predvsem šibkih čebeljih družin. V poznih jesenskih mesecih je v čebelnjakih pobirala svoj davek varoza, v mesecu marcu pa bodo propadle čebele družine, v katerih zamenjava zimskih dolgoživih s pomladanskimi kratkoživimi čebelami ni bila uspešna. Vzroke za skrajšanje življenjske dobe čebel sem navedel že februarja, a naj dodam še to, da čebele, kot še mnogo živalskih vrst, vse težje preživijo v spremenjenem okolju brez naše pomoči.

V tem mesecu bo za kratek čas v panju najmanj čebel. Dolgožive čebele bodo odmirale hitreje, kot se rojevajo čebele, katerih jajčeca je matica zaleгла januarja in februarja. Ugodne vremenske razmere in ustrezno stanje v panju pa bodo spodbudili buren spomladanski razvoj, ki je še posebej značilen za kranjsko sivko. Poraba zimске zaloge hrane, cvetnega prahu in vode je velika. V času marčevskih ohladitev se čebele strnejo v gručo in matica upočasni zaleganje. Zgodi se, da čebele ne morejo ogrevati celotne zalege in se ta podhladi. V tem primeru bodo čebele izpile odmrle žerke in jajčeca, še ne povsem razvite čebele pa odstranile iz panja. Na bradi panja bomo našli mrtvice teh čebel. V panju bo ostala samo dobro oskrbovana zalega. Če se to zgodi, bo v panju manjkalo del generacije čebel, ki je ne bo možno hitro nadomestiti. Zato moramo poskrbeti, da do pomanjkanja hrane in podhladitve zalege ne pride.

Letos že vse od zazimlitve opažam, da so moje čebele šibkejše kot pred leti, čeprav sem začel krmiti čebele v začetku avgusta in končal 10. septembra. Pozneje sem dodajal toliko sladkorne raztopine, da sem ohranjal potrebno količino zalog. Bojim pa se, da je bila jesenska pelodna paša slaba in dolgožive čebele niso bile najboljše oskrbovane. Bomo videli!

Delo čebelarja

Vsi posegi, ki sem jih v čebeljih družinah opravil januarja in februarja, so bili namenjeni ohranitvi čebeljih družin pri življenju ali odstranitvi mrtvih družin. V marcu pa bom začel do zazimlitve redno posegati v panj.

Namen pregledov v marcu je predvsem spodbujanje matice k zaleganju, nadzor ustrezne količine hrane in pri prvem pregledu odstranitev testnih vložkov za spremljanje odpada varoj, ki jih imam pozimi v vseh panjih. Kdaj opravim prvi pregled, je odvisno od vremena in od tega, kdaj želim začeti spodbujati matico k pospešenemu zaleganju, ki naj bo

vsaj 40 dni pred začetkom paše, ki jo želim izkoristiti. Običajno sem začel čebele dražilno krmiti okoli 19. marca, na jožefovo, to je 40 dni pred pričakovanim začetkom cvetenja ogrščice in malo kasneje akacije (robinije) na Primorskem. Čeprav se je obdobje vegetacije premaknilo in se njen razvoj začne prej kot pred leti, nisem bistveno spremenil časa prvih marčevskih posegov.

Prvi pregled čebel bom opravil na dan, ko bo temperatura 15 °C ali več. Zavedam se, da je marca še hladno in moram pregled opraviti hitro. Če ugotovim, da čebele ne potrebujejo večjega posega, samo odstranim testne vložke, očistim podnico in panj zaprem. Ob tem iz panja vzamem nekaj mrtvic za pregled okužbe z nosečo. Ob morebitnem posegu sate samo prelistam, izvlečem jih le izjemoma, ko je treba spremeniti položaj čebelje gručice ali sata. Na kaj sem pozoren? Pregledam, koliko in kakšna je zalega ter koliko je hrane. Če v panju ni zalege, je družina verjetno brez matice in bo treba

Zoženje v AŽ-panju, ko prezimljam v medišču.

Foto: Tomo Strgulc

Dodan AŽ-sat z zalogo hrane na nakladi z uporabo tri cm visokega ovirja.

Foto: Tomo Strgulc

čebele dodati drugi družini, kar tudi naredim. Če je v panju trotovska zalega, pomeni, da je v panju matica, ki ji je zmanjkalo semena in zalega neoplojena jajčeca, ali pa zalegajo čebele trotovske, kar v marcu sicer ni pogosto. Družino s trotovsko zalego bi med letom ometel pred čebelnjak, marca, ko je za tak poseg še prehladno, pa satje s čebelami porazdelim v več panjev. Sate z zalego, ki so lepi, vedno porazdelim po panjih. Povsem grbaste sate s pokrito zalego pa odstranim in pretopim. Nikoli ne prestavim trotovske družine v samo en panj. Panj popolnoma izpraznim in zaprem. Matice ne iščem, če pa jo slučajno najdem, jo odstranim. Preden osirotelo ali oslabilo čebeljo družino prestavim k drugi družini, se vedno prepričam, da so čebele in zalega zdrave. Posebno pozornost namenim znakom hude gnilobe.

Ko preverjam količino hrane, pogosto opazim, da satje z zimsko zalogo hrane ni optimalno razporejeno, zato s prestavitvijo satov h gnezdju pomagam čebelam, hkrati pa matico spodbudim k zaleganju. Da omogočim matici prostor za zaleganje, tik ob gnezdu postavim lep prazen, že nekajkrat zaležen sat. Prvi naslednji pa je z nekaj hrane, in če je le mogoče, peloda. Ker čebele prezimljam v medišču, mi to omogoča ukrepe, s katerimi dosežem učinke stimulatívnega krmljenja in pospešenega širjenja gnezda samo s prestavljanjem satov z zalogo hrane. Prestavim jih v plodišče tik pod gnezdo. Čebele bodo hrano postopoma nosile navzgor, matica pa bo pospešila zaleganje. To lahko dosežem tudi, če čebele prezimljam v plodišču. Takrat sat s hrano položim na matično rešetko in ga prekrijem s pažnim materialom. Po nekaj dneh sat obrnem, da čebele poberejo hrano še z druge strani. Navidezni vnos medicíne iz narave lahko priredim tudi tako, da sat, ki ima hrano samo zadaj, običajno zavrtim za 180° v horizontalni smeri. Če je venec z zalogo hrane zgoraj, pa je možen tudi vertikalni zasuk. Tudi po takem posegu bodo čebele začele prenašati hrano na zanje ustrezno mesto zadaj v panju, matica pa bo pospešila zaleganje.

Ukrepe, ki sem jih opisal do zdaj, lahko izvedem le, če imam na razpolago dovolj satja s hrano. Ko takih satov nimam dovolj, spodbudim matico z dodajanjem sladkorja v pogačah ali sladkorno raztopino.

Kar nekaj let nisem uporabljal pogač, saj sem imel slabe izkušnje s kupljenimi pogačami, ki so imele veliko različnih dodatkov. Za krmljenje sem uporabljal samo sladkorno raztopino, ki sem jo pripravil v razmerju trije deli sladkorja in dva dela vode.

Po nekaj letih testiranja sem spet začel uporabljati sladkorne pogače, vendar brez dodatkov, ali sladkor, nasut v satne pitalnike, iz katerih so čebele postopoma jemale sladkor vse do sredine aprila. Satne pitalnike napolnim s približno 1,5 kg kupljene pogače ali z običajnim sladkorjem. Da bi se izognil slabemu odvzemu sladkorja, ga navlažim z vodo ali sladkorno raztopino, da

Tri cm visok okvir z zunanjimi merami naklade LR z utorom

ga čebele lažje topijo in ga ne nosijo iz panjev.

Družinam, ki zasedajo šest ulic ali več s strani, ki je bližja steni, odvezam sat, na katerem je lahko že nekaj čebel, in ob steno panja postavim satni pitalnik s pogačo ali sladkorjem. Če je treba, prestavim gnezdo ob pitalnik. Gnezdo uredim tako, kot sem opisal zgoraj. Poudarim naj le še to, da sata s povsem pokrito zalogo hrane nikoli ne postavim tik ob gnezdo. Taka postavitev bi pomenila pregrado in matici preprečila širjenje zalege. Družino, ki ni dobro razvita in zaseda manj kot pet ulic, zožim za dva sata več, kot jih zaseda. Preostali del zapolnim z vložki iz stirodura ali stiropora. Taki družini ne posvečam pretirane pozornosti in počakam, kako se bo razvijala v prihodnje. Skušam jo le ohraniti in ji ob prvi priložnosti zamenjati matico. Vedno preverim zalogo hrane in jo po potrebi dodajam.

Čeprav sem v panje namestil satne pitalnike, običajno v drugi polovici marca začnem dodajati sladkorno raztopino tudi v pitalnike, ki jih imam v okencih medišča. Prvič nalijem približno 3 dl tople raztopine in po dveh dneh preverim odvzem. Če čebele hrano porabijo, jo še naprej dodajam v majhnih obrokih vsak drugi dan. Če pa hrano še imajo, panj odprem in opravim hiter pregled ter na osnovi vidnega ustrezno ukrepam. Vsak drugi dan lahko krmim, ker imam čebelnjak v bližini doma. Če bi bil bolj oddaljen, bi uporabil pitalnike, ki omogočajo postopen odvzem tekočine. Pred leti sem uporabljal kantice s cevko, ki sem jih za odvzem moral postaviti pod gnezdo. Uporabljal sem tudi manjša vedra, v katerih pokrove sem izvrtal približno šest luknjic premera dveh milimetrov. Vedro sem poveznil na matično rešetko, če sem prezimljal v plodišču AŽ-panjev, oziroma na luknjo notranjega pokrova panjev LR.

Moram poudariti, da v tem obdobju krmimo za namen spodbujanja matice k zaleganju in ne za namen povečevanja zalog v panju. Zaloge bi lahko čebele

prenesle v satje, ki bo kasneje končalo v točilu. Da se to ne zgodi, je povsem v odgovornosti čebelarja in njegove vesti. Satje, v katerem ni pristen med, ob nastavljanju medišča tam ne sme biti, ne glede, ali čebele prezimljamo v medišču ali plodišču. Več o tem v naslednjem prispevku.

V zadnjem tednu marca ponovno pregledam družine in postopoma odstranjujem dodani izolacijski material (stirodur, ki sem ga uporabil za oženje panjev). S širjenjem ne pretiravam, saj je zdaj za družine najpomembnejša toplota. Družinam, ki se dobro razvijajo in jim zmanjkuje prostora, dodam nekajkrat zaležen prazen sat med ali tik ob zalego. Dogodi se, da čebele začnejo gristi stirodur, kar pomeni, da s širitvijo nekoliko zamujam.

Ob prvem marčevskem pregledu prvič v tem letu stanje vpišem v evidenco pregledov, da bom lahko primerjal začetno stanje v tem letu s stanjem ob zazimnitvi.

V panjih LR sledim istim ciljem kot pri delu v panjih AŽ. Ker so panji na prostem, je še toliko pomembnejše, da za pregled izberem dovolj tople dan in pregled opravim hitro. Ob prvem pregledu odstranim notranji pokrov, ki pokriva tretjo 2/3 naklado. Če so čebele že na vrhu, pogledam, koliko hrane imajo in kje je. Po potrebi gnezdo uredim enako kot v panju AŽ. Če je v gornji nakladi satje z zalogo hrane, čebele pa so v srednji nakladi, naklado nagnem naprej, da lahko ocenim številčnost družine v srednji nakladi. Ker imajo čebele dovolj hrane v nakladi višje, ne posegam v gnezdo in panj zaprem. Zgodi se, da je v gornji nakladi samo prazno satje, čebele pa so spodaj. Takrat prazno naklado prestavim na podnico. Gnezdo v sedaj gornji nakladi uredim. Če je družina slaba, prazno naklado odvezam. Ker govorimo o slabi družini, jo uredim bodisi z oženjem, ki sem ga že opisal, ali s prestavitvijo proti sredini, da ji omogočim širjenje. Ravnam enako kot pri slabotnih družinah v panjih AŽ. Vsem družinam na

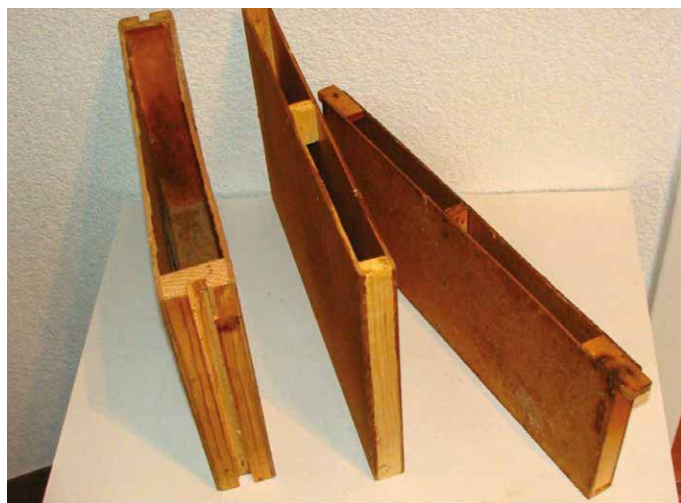
luknjo notranjega pokrova namestim pogačo s cvetnim prahom. Ker uporabljam visoke podnice z vratci zadaj, lahko preprosto odstranim mrtvice, ki so se nabrale na podnici, brez dvigovanja naklad. Mrtvice shranim in jih pregledam za spore noseme. V primeru suma na bolezen se čebelar posvetuje z veterinarjem.

Ob drugem pregledu bom vsem družinam dodal satni pitalnik s pogačo ali sladkorjem. Tudi v panjih LR postavim satni pitalnik ob steno in uredim gnezdo kot pri panjih AŽ. Pri tem posegu še ne obračam satja niti ga ne prestavljam, saj se čebele lahko širijo navzdol ali navzgor. Če imam na voljo satje z zalogo hrane LR ustrezne mere, ga dodam in pri tem uporabim tri cm visok okvir z zunanjimi merami naklade LR z utorom (glej sliko na str. 74). Okvir lahko položim na naklado ali na notranji pokrov z odprto luknjo. Slednje naredim le pri močnih družinah. Običajno čebele do sredine marca že pojedjo pogače, ki sem jih položil na notranji pokrov, in ko tudi satja s hrano nimam več, v panje namestim plastične pitalnike za dodajanje sladkorne raztopine. Tudi tu nalijem najprej približno 0,5 l tople sladkorne raztopine, nadzorujem odvzem in po potrebi ukrepam. Če naletim na družino, ki je lačna, ji tik ob gnezdo postavim sat z zalogo hrane na katerem nastrgam del celic, da čebele lahko takoj pridejo do hrane. Zgodilo se mi je že, da sem moral v prazen sat naliti pribl. 0,5 l tople goste sladkorne raztopine in ga postaviti ob gnezdo. Ko se čebele umirijo, jim dodam sat s hrano in jih po potrebi zožim.

Skrb za čebele

V zadnjem času pogosto beremo o pomenu opraševanja, ki ga opravijo čebele iz naših čebelnjakov, druge vrste čebel in drugi opraševalci. Po podatkih iz knjižice *Čebele Slovenije* v Sloveniji živi približno 500 vrst čebel in vsaka ima pomembno vlogo pri opraševanju in ohranjanju biotske raznolikosti. Nekatere čebele so specializirane na le nekaj vrst cvetočih rastlin, zato je pomembno, da se ohranijo pri življenju. Čebelarji skrbimo, da medonosne čebele lahko preživijo v časih, ko je okolje onesnaženo in obremenjeno s fitofarmacevtskimi sredstvi, izpusti in pod vplivom podnebnih sprememb. Kaj pa množica drugih vrst iz velike čebelje družine? Bolj ali manj so prepuščene usodi in prav je, da tudi mi čebelarji naredimo nekaj za njihovo ohranitev.

V mesecu marcu in aprilu bomo popravili ali nabavili vse potrebno za delo v čebelnjaku. Tisti, ki radi kaj postorite sami, izdelajte še gnezdilnice za čebele samotarke. Na spletu je kar nekaj primernih prikazov, ki vam bodo v pomoč pri delu. Morda imate v bližini doma travnik, ki ga vestno kosite. Pustite del nepokošen, da bo omogočal zavetje in pašo tudi vrstam čebel samotark, ki jih je v tej družini največ. Ohranimo čebele!

Satni pitalniki za AŽ-in LR-panje. Uporabiti je treba lesenit, ker ne vpija vlage!